

Kemény István

„a távolságot, mint üveggolyót”

Ráthonyi Kinga kerámiái elé

Azt ígérte egyszer egy Attila nevű nagyobb fiú egy Balázs nevű kisiúnak, hogy megkapja a távolságot, mint üveggolyót, ha most lehunyja a szemét, és elalszik. És hogy az ígélet elhíhetőbb legyen, az anyukája hangján szólt Balázshoz. És hogy a cselt még jobban álcázza, versben. Ezt a verset mindannyian ismerjük: gyerekkorunkban számtalanszor megígérték nekünk is (anyukák, óvó nénik, nagymamák és apukák is), hogy megkapjuk a távolságot, mint üveggolyót. Ezenkívül még sok más is ígérget a vers Balázsnak, hogy óriás lesz, tűzoltó, katona és vadakat terelő juhász, hogy legyen kedve elaludni, és szépeket álmodjon. De ezek csak a felnőttek megszokott trükkjei, egy tapasztalt kisgyerek csak mosolyog az ilyesmin, persze, mindig csak ezt mondjátok... na jó, most az egyszer elalszom. Ám a versben csak egy konkrét, valódi ígélet van: a távolság az üveggolyóban.

De mi szüksége van egy ilyen kisgyereknek pont a távolságra? Szabad ilyesmit egyáltalán említeni neki, mielőtt magától is eszébe jut? Nem lehet, hogy egyenesen felelőtlenség? Nem addig boldog, amíg nem gondolkozik ilyeneken? Mert persze izgalmas, vonzó és csodálatos dolog a távolság. De ijesztő, szörnyű, embertelen és közönyös is! A távolság veszélyes. A távolság vágyat olt a lélekbe, de olyan vágyat, amit nem lehet kielégíteni. A végtelenségnek a vágyát, az úrnek a vágyát. Ördögi praktika, csábítás. Megüli a lelket, és nem eresztí. A távolságba bele lehet bolondulni. A fiú, aki a verset írta Balázsnak, ezt jól tudta. Talán mindenkinél jobban. Nem sokkal később bele is örült a távolságba. Túl nagy távolságra került mindentől és mindenkitől, és végül nem bírta ki. Öngyilkossága előtt ilyen sorokat írt:

*Már bimbós gyermek-testemet
szem-maró füstön szárítottam.
Bánat szedi szét eszemet,
ha megtudom, mire jutottam.*

És ezt is:

*Ifjúságom, e zöld vadont
szabadnak hittem és öröknek
és most könnyezve hallgatom,
a száraz ágak hogy zörögnek.*

Azt hiszem, azt akarta József Attila, hogy a kis Balázs soha ne jusson el a lelki pokolba. Ezért ígerte meg neki az üveggolyót. Talizmánnak a távolság ellen. Megígérte, de nem adta oda. Hiszen neki se volt.

Kedves Közönség, Ráthonyi Kinga ilyen üveggolyókat készített nekünk. Pontosabban: olyan tárgyakat, amik magukban hordozzák a távolságot. Talizmánokat csinált nekünk, hogy megvédjenek minket a távolság gonoszságai ellen. A lélek úrje ellen. Az ellen, hogy életünk során folyamatosan távolodjunk mindentől és mindenkitől, egymástól és saját magunktól is. Ezek a szobrok azt akarják, hogy ne nőjön a lelkünkben a távolság a lehetőségek és a vágyak között. Távolság és vágy együtt: maga az Elérhetetlen. Az itt látható talizmánok ezt akarják elúzni. Hogy ne ismerjük az elérhetetlenség fájdalmát, ami minden lelki fájdalmak legerősebbike. Nem véletlen, hogy a kiállítás főcíme a vágy, vagyis *desirée* (a legenda szerint egy vitorlást hívnak így a Balatonon, ilyen kisbetűkkel van ráfestve, hogy *desirée*, naplementekor lehet találkozni vele kint a vízen, Kingának egyszer sikerült).

Vannak jó művészek, nem is kevesen, akik képesek enyhíteni az elérhetetlenség fájdalmát. De nagy áron. Lerakják ugyan elének az Elérhetetlent, de úgy, hogy együttal ki is ábrándítanak belőle: na nesztek, itt van minden, látjátok, semmi se elérhetetlen, hát ezekre a vackokra vágytatok annyira? Az ilyenfajta művészet kegyetlen és varázslatmentes – viszont őszinte. És ez benne a csalás: azt sugallja, hogy ami őszinte, az egyben kiábrándító. És hogy ami nem kiábrándító, az hazug. És azt hiszem, ez az, amit Ráthonyi Kinga nem fogadott el. Inkább dupla varázslatot végzett el. Első varázslat: ő is letette elének az Elérhetetlent (pici porcelántárgyak formájában), és nem hazudta azt róla, hogy elérhető. Viszont – és itt jön az újabb varázslat – ezek a kicsi porcelánszobrok elérik azt, hogy ne fájjon nekünk az elérhetetlen: boldog mosolyt csálnak az arcunkra.

Hogy éri ezt el Kinga? Miniatürizál: megmintázza a végtelent. A kezünkbe adja játékokként. Nézzük meg, tapintsuk meg őket. Kozmikus távolságokat foghatunk meg velük. Csinál például egy kishajót, és odaültet minket a szélére. Lenyugvó napot tesz elének, és úgy hidalja át a nyolc egész három tized fénypercnyi, százötvenmillió kilométeres távolságot, hogy csinál nekünk egy egészen a Napig elérő tengert. Nem is tudom, melyik a nehezebb feladat: a Napot leki-csinyítani vagy a tengert? Mert a tenger végtelen a maga módján, a Nap–Föld távolság pedig véges. És mégis, melyik a végtelenebb: a gömbölyű óceán vagy a világűr? Ilyen kérdéseket ültetnek a fejünkbe ezek a szobrok. De egyben megnyugtannak, hogy nem muszáj válaszolni.

Hogy éri el Kinga, hogy a szobrai megnyugtassanak? Hogy magukra vegyék a gondjaim egy részét? Hogy érik el a boldog (már-már vigyorszerű) mosolyomat? Honnan van ezeknek a szobroknak ez az ereje, amit érzek rajtuk?

Csak tippjeim vannak: az egyik a művészet, a művészi elhivatottság. Ráthonyi Kingaé. Hát persze, ez természetes. Ezek a szobrok csodálatosan gyönyörűek.

És történetek, egész regények vannak bennük. Egy másik legenda szerint gyerekkorában Kinga egy japán szekrény alól nézte a nippeket – és meglátta, hogy csúnyán vannak kifestve. És arra gondolt, hogy szépen kéne kifesteni őket. Talán azt érezte, hogy a nippék igazából derék jószágok, csak nem bánnak velük elég jól. Giccset csinálnak belőlük. Nem tudni, mire gondolt Kinga ott a japán szekrény alatt, művésszé válása legendájának születése közben, de itt mi most olyan nippeket láthatunk, amikkel szeretettel bántak: rendesen vannak kifestve. Talán éppen ebben a kifestésben találhatjuk meg a szobrok erejét.

De a művészetén kívül van még valami más erő is itt. Ezek a tárgyak, mivel talizmánok – nem csak műtárgyak. Kérem tehát, nézzenek rájuk olyan szemmel is, hogy ezek a tárgyak itt most – dolgoznak. Kettős ügynökök: látszatra itt állnak a talpukon, de közben élnek a maguk szorgalmas talizmánéletét. Most, ebben a pillanatban is. Próbálják ki, válasszanak ki egyet, és nézzék pár percig. Én megtettem. Egyszer csak meg fogják érezni, hogy ez a porcelántárgy most is teszi a dolgát: valahol másutt úrutazók lelkét ápolja, démont kerget. Vagy valahonnan éppen visszahoz egy elkóborolt pszichét. Távolról közelre. Mert ez a talizmán dolga: közelebb csinálni a távolságból. De ha valakinek a varázslat túl prózai vagy tudománytalan, akkor mondhatjuk egyszerűbben is: amit itt Ráthonyi Kinga kiállításán látunk, az maga a Misztika.